

Izabela Sobczak

Streszczenie pracy *Domena dialogu. Intertekstualność, podmiotowość i modernizm we współczesnej prozie kobiet (Filipiak – Kuryluk – Tuszyńska)*

Rozprawa poświęcona jest polskiej prozie kobiet końca XX i początku XXI stulecia z perspektywy intertekstualnych odniesień do pisarstwa modernistycznego. Przeprowadzone badania wpisują się w ramy toczącej się w ostatnich dekadach debaty paradygmatycznej związanej z odrodzeniem wrażliwości modernizmu we współczesnej literaturze i sztuce. Ich celem nie jest jednak rozstrzygnięcie o zasadności nowych projektów periodyzacyjnych, ale uwypuklenie na ich tle charakteru jednostkowego, intencjonalnego dialogu między polskimi autorkami współczesnymi a konkretnymi twórcami i twórczyniami przełomu XIX/XX wieku. Analizę tekstową poprzedza pytanie teoretyczne, w jaki sposób intertekstualność staje się narzędziem podmiototwórczym oraz przestrzenią porozumienia między tym, co uznajemy za narodowe i transnarodowe, modernistyczne i współczesne, centralne i peryferyjne – z uwagą na miejsce, jakie zajmuje pisarstwo kobiece w kanonie literackim.

Zjawisko aktualizowania modernizmu w tekstach kobiet, obecne na szeroką skalę w pisarstwie brytyjskim i amerykańskim (Dorris Lessing, Zadie Smith, Jeanette Winterson, Kate Zambrano, Mary Oliver), ujawnia się także w polskiej literaturze współczesnej. Egzemplifikację tej tendencji stanowi twórczość Izabeli Filipiak/Morskiej, Ewy Kuryluk oraz Agaty Tuszyńskiej – autorek, które wyznaczają centrum analityczne rozprawy. Polskie pisarki debiutujące w latach 90. łączy profesjonalizujące podejście do modernizmu oraz wspólne doświadczenia pokoleniowe: (stała lub tymczasowa) emigracja, poczucie wyobcowania, poszukiwanie tożsamości w konfrontacji z genealogią prywatną i dyskursem publicznym. Omawiane autorki wchodzi w osobisty dialog z twórcami modernistycznymi z kręgu anglofońskiego: Ewa Kuryluk z Josephem Conradem, Izabela Filipiak z Virginią Woolf, a Agata Tuszyńska z Isaakiem Bashevischem Singerem. Analizie i interpretacji twórczości tych trzech literackich par odpowiadają trzy rozdziały analityczne niniejszej rozprawy (rozdziały II-IV) poprzedzone rozdziałem teoretycznym, który redefiniuje i operacjonalizuje intertekstualność jako kategorię teoretyczną i metodologiczną.

Dialog z modernistyczną przeszłością przybiera różne formy literackie i dotyczy odmiennych zagadnień: narodowości (Kuryluk), nieheteronormatywnej tożsamości (Filipiak) oraz żydowskiego pochodzenia (Tuszyńska). Staje się jednak dla współczesnych pisarek narzędziem twórczego i intencjonalnego zadomowienia w literaturze, odkrywania transnarodowych i transgeneracyjnych koligacji, wyrażania intymnych doświadczeń, przeżywania afektu, rozumienia własnej cielesności i seksualności oraz źródłem artystycznego obrazowania (poetyki). Analiza podjęta z perspektywy trzech aspektów intertekstualności – personalności, intymności i tekstury – pozwala uchwycić złożoność dialogu oraz odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób i dlaczego modernistyczna wrażliwość (a nie chociażby postmodernistyczna) staje się kluczowa dla konstruowania współczesnej podmiotowości (kobiet). Mimo dziedziczonego po modernizmie wewnętrznego, „symetrycznego” rozdarcia współczesne autorki odnajdują w dialogu przestrzeń dla świadomego, pogłębionego i spójnego samopoznania, które wykracza poza dotychczasową

próbę definiowania się w opozycji do opresyjnej przeszłości lub szukania całkowitej niezależności w kobiecym dyskursie „ja”.